

Kuva: Sakari Piippo

Kerma. Onko kriitikolla valtaa?

Uuden Jutun kulttuuriohjelmassa kiivaillaan kriitikoiden vallasta ja heiltä riistetystä vallasta.

Kirjoittanut Sonja Saarikoski, Oskari Onninen ja Vaula Helin

9. huhtikuuta 2025

5 min. 26 37 46

Riippumaton journalismi ei ole ilmaista

Jäsenemme ovat maksaneet siitä, että pystyimme tekemään tämän jutun. Liity sinäkin Uuden Jutun jäseneksi ja tue työtämme syventyvän journalismin parissa.

Kerma on Uuden Jutun kulttuuriohjelma, jossa kulttuuritoimitus keskustelee viikoittain valitsemastaan ajankohtaisesta aiheesta.

Tällä viikolla Kermassa keskustellaan kriitikoiden vallasta. Taidekritiikki on ainakin lehtien mukaan ollut kriisissä vähintään vuosikymmenen, mutta se herättää yhä tunteita. Kun pikakahvimemegirl* julkaisi meemin, jossa kysyttiin, ”mitä jos taidekritiikki menisikin niin et joku joka on innostunu siitä teoksesta selittäis mulle miks munkin pitäis olla, eikä niin et joku joka ei oo tajunnu sitä selittää miks se on paskaa”, riensivät sekä taidekritiikin puolustajat että vastustajat paikalle kertomaan näkemyksiään.

Onko taidekriitikoilla valtaa vai onko valta riisuttu?

Toimituspäällikkö **Sonja Saarikosken** mukaan toisten työn julkinen määrittely sisältää aina valtaelementin, jonka kiistäminen on silkkaa ignoranssia.

Toimittaja **Oskari Onninen** ihmettelee, miksi aina keskustellaan ilkeistä kriitikoista, vaikka tekstilajin alennustila on ennen muuta tylsien kriitikkojen vika.

Toimittaja **Vaula Helinin** mielestä kriitikoiden käyttämä valta on yksittäisen teoksen menestystä tai unohdusta moniulotteisempi asia.

Ohjelman lopussa esiteltävät suositukset julkaisemme joka viikko ääniversiota laajemmin kirjallisessa muodossa.

Sonja Saarikoski: Anti-suositus: Grimmin sadut ja woke-Lumikki

Kriitikkojaksossa kun ollaan, suositukseni on tällä kertaa niin kutsuttu varoittava esimerkki. Mehän tiedämme, kuinka helposti klassikoista ja niihin viittaamisesta tulee kehäpäätelmämäisiä perusteluja teosten laadulle. Nyt yritän argumentoida, miksi se ei kannata. Keppihevosenä käytän lapsia, koska lapset herättävät tunteita melkein yhtä paljon kuin taidekritiikki.

Elämme 1800-luvun jälkijärityksessä. Viimeisin esimerkki siitä on kohua aiheuttanut woke-Lumikki*. Se perustuu satuun, jonka tunnetuimman version Grimmin veljekset julkaisivat vuonna 1857.

Luin jostain kumman syystä Grimmin satujen ensimmäisen osan *Ruusunen* (suom. **Raija Jänicke** ja **Oili Suominen**). En todellakaan muista, miksi olin varannut sen kirjastosta, mutta yli vuoden lainan jälkeen joku muukin oli, joten päädyin lukemaan teoksen ennen palauttamista.

Olen toki kuullut Grimmin satuja lapsena ja käynyt katsomassa *Punahilkkan* seitsemän kertaa Kansallisteatterissa, mutta en ollut kiinnittänyt niiden sanoisinko omituisiin piirteisiin silloin huomiota. Ignoranssi on vähän samantyyppistä kuin oopperassa usein: sitä haluaa antautua musiikin (lapsena: sadun) maailmaan ja unohtaa, kuinka läpikotaisin pötköjä lavan tapahtumat usein ovat. (Libretot, nuo ”aikuisten sadut” ovat hyvä vertailukohta analyysille siinäkin mielessä, että versiot esimerkiksi *Turandotistakin* tutuista kosijoille suunnatuista arvausleikeistä ja *Ritari Siniparrassa* esiintyvistä kielletystä huoneesta vilahtelevat Grimmin saduissa taajaan. Kuten myös se, että nainen antaa aina periksi.)

Grimmin veljesten sadut ovat moralistisia, misogynistisiä, predestinaatio-oppiin nojaavia, jopa eugenistisia. Esimerkiksi sadussa *Yksisilmä, Kaksisilmä ja Kolmisilmä* ainoastaan ”normaalin näköinen tyttö” eli Kaksisilmä on moraallinen toimija.

Vähintään yhtä turruttavaa on satujen kerronnallinen lättänyys. Kirjailija **Melissa Ashley** kirjoittaa *The Guardianissa* vuonna 2019 julkaistussa artikkelissaan*, että oikeasti monet satujen sankarittarien arkkityypeistä tekivät tunnetuksi ranskalaiset kertojanaiset eli niin sanotut *conteuses*.

Ashleyn mukaan Grimmin veljekset halusivat kertoa sadut ”kansanomaisesti”, mutta oikeasti tämä kansanomaisuus tarkoitti maskuliinisuutta ja patriarkaalisuutta. Hän kirjoittaa, että esimerkiksi conteusien versio *Prinsessa Ruususesta* on huomattavasti Grimmin veljesten versiota monisyisempi. Sitä ei ole vaikea uskoa, kun lukee Grimmien kökköä kerrontaa: *Siinä tyttö lepäsi niin kauniina, ettei kuninkaanpoika voinut kääntää katsettaan hänestä, vaan kumartui suutelemaan häntä.*

Toivottavasti tälle ei altistu enää yksikään lapsi. Myös ”woke-versiot” Lumikista voi jatkossa jättää tekemättä.

Oskari Onninen: Hipsterielämä: käyttöohje: romaaneja

Lukioikäisenä minulle oli iso asia, että sain luettua ranskalaisen **Georges Perecin** mahtavan kokeellisen ja runsaan *Elämä käyttöohjeen* loppuun ja saatoin lisätä Perecin nimen Irc-Gallerian yhteisölistaan.

Vuodenvaihteessa palasin Perecin ääreen ex tempore, kun heräteostin antikvariaatista Perecin pienen esikoisen *Tavarat* **Leena Rantasen** tuoreena käännöksenä.

Tavarat on pieni, dialogiton romaani porvarillista elämäntyyliä himoavasta pariskunnasta 1960-luvun Pariisissa. Jerômen ja Sylvien kulutusvalintojen alta paistaa tyhjiys tavalla, joka vihlaisee 60 vuotta myöhemminkin. Yhdessäkin kohdassa he vihalukevat lehteä, joka samanaikaisesti määrittää heille kaiken sen, mistä status syntyy.

Pian *Tavarat* luettuani aloin törmätä vähän joka paikassa italialaisen **Vincenzo Latronicon** neljanteen romaaniin *Perfection*. Kuvataidekriitikkona ja kääntäjänä työskennellyt Latronico ei kyennyt* pandemia-aikaan luovaan kirjoittamiseen, joten hän päätti siirtää *Tavarat* perecmäisesti, jotakuinkin lause lauseelta 2010-luvun expat-Berliiniin.

Latronicon romaanipäivitys näyttää, kuinka 1960-luvun tavarataivaan sijaan 2010-lukulainen kapitalismi ohjaa rakentamaan statusta kuvilla ja kokemuksilla. Kun kirjassa käydään läpi vinyylilevyt, halpalennot, valurautapannut, huonekasvit, näyttelyavajaiset, Airbnb:t, graafikot, seksibileet, kaikki se, kyllä te tiedätte, Y-sukupolviset hipsterivuosien veteraanit joutuvat katsomaan elämänvalintojaan silmiin. Kaikki se, mikä oli ensin tunnistettavaa, muuttuu pahaksi mieleksi ja ahdistukseksi.

Euroopassa kirjan on julkaissut sinisistä kansistaan tunnettu brittikustantamo Fitzcarraldo ja jenkkiversion kannessa* on tietenkin berliiniläisvalokuvaaja **Wolfgang Tillmansin** otos. *Perfectionin* paikka on siis *Perfectionin* kulissinomaisissa kirjahyllyissä, mikä käy upeasta metavitsistä.

Tiistaina *Perfection* nostettiin kansainvälisen Booker-palkinnon shortlistille*. Lisäksi palkintoon on kerrankin ehdolla teos, joka on ehditty kääntää jo suomeksi: Kosmoksen julkaisema **Solvej Ballen** *Tilavuuden laskemisesta I*.

Toinenkin oli lähellä – ja se olisi ollut ennenkuulumaton käännöskirjaonnistuminen. Laajalti paheksutun ja palkitun sveitsiläisen **Christian Krachtin** äiti-, natsi- ja vähän muillakin traumailla hurvitteleva *Eurotrash* jäi harmillisesti longlistille. Sen Lurra Editions julkaisi suomeksi jo tuoreeltaan kolme vuotta sitten – eikä saanut kulttuuriteostaan palkkioksi yhtä ainutta lehtiarviota. Jonkin toisen jakson yhteydessä siitä olisi voinut vaikka pöyristyä.

Vaula Helin: Järjestelmää horjuttava liike

Brittiläinen psykoanalyytikko-kirjallisuustieteilijä **Josh Cohen** ajattelee, että ihmiskäsitystämme hallitsee työn ensisijaisuus. Vastavoiman tälle tarjoaa Cohenin mukaan taide, jota tekemällä ja nauttimalla on mahdollista kieltäytyä ”tekemisen tyranniasta”.

Teoksessaan *Not working** Cohen lainaa sosiologi *Theodor Adorno*a, vapaasti suomentaen jotenkin näin: *Taide ei ole vallankumouksellista siksi mitä se sanoo, vaan siksi, että se sanoo hyvin vähän. Samuel Beckettin näytelmän tai Pablo Picasson maalauksen syvälinen vaikutus on siinä, että ne vieraannuttavat meidät tyhjästä kielen ja viestinnän muodoista, joita moderni kapitalistinen yhteiskunta meille tuputtaa.*

Cohen ja Adorno saivat minut pohtimaan, millä tavoin kritiikin rajaama käsitteellinen avaruus ohjaa taideteoksen tulkintaa. Tapausesimerkkini on viime viikolla nähty nykytanssiteos *Dreamer**. Nykytanssiteoksissa viitteitä esityksen käsitteellisestä sisällöstä tarjoillaan usein melko niukasti. *Dreamerin* käsiohjelmassakin muistutetaan, että teos ”ei kerro tarinaa, vaan tarjoaa katsojille vapauden luoda omat merkityksensä”.

Tämä ulottuvuus on itselleni iso osa nykytanssin viehätystä. Halusin nähdä *Dreamerin* ennen kritiikkejä, mutta lopulta ahmaisin teoksen alkupalaksi **Henna Raatikaisen** hienon kritiikin *Helsingin Sanomista**.

Katsomossa minusta tuli teoksen nimen enteilemä uneksija, sillä nukahdin hetkeksi teoksen puolivälissä. Muuttiko kritiikin sisäistäminen jotain minun ja teoksen välisessä dynamiikassa? Kenties asetuin laiskasti teoksen äärelle, kun joku oli jo pureskellut sen puolestani.

Teatterista poistuessa tunsin välitöntä tarvetta käsitteellistä näkemääni, ja hakeuduin takaisin Raatikaisen kritiikin äärelle. Raatikainen erittelee siinä tarkkaan teoksen ansioita. Hän kirjoittaa, että ”*Dreamer* on ainutlaatuinen, käsittämättömän hieno kokonaistaideteos, jonka lukuisien ansioiden erittelyyn sanat eivät tahdo taipua”.

Niin, nuo vikuroivat, katoavat ja rakkaat sanat. Nykytanssista voi mielestäni hyvin yrittää nauttia ilman niitä. Tai sitten voi käydä niin kuin minulle, että tekemisen tyrannia ja kielellistämisen tarve iskee muutamaa päivää myöhemmin.

Olen Raatikaisen kanssa samaa mieltä siitä, että *Dreamer* on omalakinen kokonaistaideteos. Ehkä juuri sen vuoksi teoksen maailma tuntui paikoin

ulossulkevalta ja hapettomalta. Peilasin teokseen myös yhteiskuntakriittistä kantaaottavuutta: näin tulkin siitä, millaisille mutkille taivumme yksilöinä ja yhteisöinä, mihin kaikkeen alistumme - ja mikä tässä kaikessa silti viettelee, pakottaa katsomaan ja osallistumaan. Mutta näin myös järjestelmää horjuttavaa liikettä. Tanssijoiden taidolla ilmaisema transgressiivinen voima herätti välittömästi halun liittyä joukkoon ja aloittaa vallankumous. Se oli se hetki, jolloin olin katsomossa taas täysin hereillä.

Helsinki Dance Companyn DREAMER Studio Pasilassa (Ratamestarinkatu 5) 15.5.2025 saakka. Koreografit Annamari Keskinen ja Ryan Mason. Tanssijat: Sofia Hilli, Jyrki Kasper, Aksinja Lommi, Pekka Louhio, Mikko Paloniemi, Justus Pienmunne, Inka Tiitinen, Anna Virkkunen, Elli Virtanen-Roth.

Tuntuuko sinusta, että maailma muuttuu nopeammin kuin koskaan – ja ymmärrystä tarvitaan enemmän kuin ennen?

Liity Uuden Jutun jäseneksi ja saat 🚲 median, joka kulkee mukana arjessasi, ☀️ uutiskatsauksen heti kun heräät 🧑🏻🎧 päivän olennaisimpaan uutiseen pureutuvan ohjelman 🏆 palkitun sovelluksen sekä 📖 syventyvää journalismia tekstinä ja äänenä.

Vuosijäsenyys

135

euroa vuodessa

Liity jäseneksi